

Juridisk kompetanse – rettsstatens beredskap

Juristforbundets politiske plattform for perioden 2026-2028

Behandles av landsmøtet 13.-14. november 2026, Soria Moria hotell, Oslo

Innhold

Om Juristforbundet og Juristforbundets politiske plattform for 2026-2028.....	4
Juristforbundets politiske plattform – en leseguide.....	4
Juristforbundets verdier	5
Juristforbundets roller i samfunnet.....	5
Politikk og hovedsatsingsområder 2026-2028	7
1. Lønns- og arbeidsvilkår	7
1.1 Innledning.....	7
1.2 Prinsipper	7
1.3 Prioriterte områder og saker	8
1.4 Juristforbundets øvrige politikk	8
1.4.1 Tariffavtaler og partssamarbeid	8
1.4.2 Lønn	8
1.4.3 Arbeidsmiljø.....	8
1.4.4 Arbeidstid og fleksibilitet	8
1.4.5 Livsfasepolitikk	9
1.4.6 Midlertidig ansettelse	9
1.4.7 Varsling	9
2. Juridisk kompetanse som samfunnsressurs	9
2.1 Innledning	9
2.2 Prinsipper.....	10
2.3 Prioriterte områder og saker	10
2.4 Juristforbundets øvrige politikk.....	11
2.4.1 Juridisk kompetanse i kommunene.....	11
2.4.2 Offentlig forvaltning	11
2.4.3 Rettsvitenskapelig utdanning.....	11
2.4.4 Rettsvitenskapelig forskning	12
2.4.5 Akademisk frihet	12
2.4.6 Kompetanseutvikling.....	12
3. Rettssikkerhet for alle	12
3.1 Innledning	12
3.2 Prinsipper.....	13
3.3 Prioriterte områder og saker	14
3.4 Juristforbundets øvrige politikk.....	14
3.4.1 Rettsstaten og rettssikkerheten.....	14
3.4.2 Domstoler og rettslig prøving.....	14
3.4.3 Offentlig forvaltning og alternative tvisteløsningsordninger	15
3.4.4 Rettsstatens institusjoner.....	15

3.4.5 Internasjonal rett, menneskerettigheter og folkeretten	15
4. Kunstig intelligens og digitalisering	16
4.1 Innledning	16
4.2 Prinsipper	16
4.3 Prioriterte områder og saker	17
4.4 Juristforbundets øvrige politikk.....	17
4.4.1 Rettsstaten og den teknologiske utviklingen	17
4.4.2 Kunstig intelligens i offentlig forvaltning og domstolene.....	17
4.4.3 Kompetanse for en digital rettsstat	18
4.4.4 Regulering, tilsyn og kontroll	18
4.4.5 Nettkriminalitet	18
5. Beredskap.....	18
5.1 Innledning	18
5.2 Prinsipper	19
5.3 Prioriterte områder og saker	19
5.4 Juristforbundets øvrige politikk.....	19
5.4.1 Rettsstaten som samfunnets beredskap.....	19
5.4.2 Juridisk kompetanse i totalberedskapen	20
5.4.3 Kriselovgivning og rettssikkerhet	20
5.4.4 Digital beredskap	20
5.4.5 Bærekraft og samfunnets langsiktige robusthet	20

Om Juristforbundet og Juristforbundets politiske plattform for 2026-2028

Juristforbundet er en interesse- og arbeidstakerorganisasjon for landets jurister og juridiske studenter. Forbundet organiserer jurister med graden cand.jur., mastergrad i rettsvitenskap eller tilsvarende og høyere juridisk utdanning i Norge eller utlandet.

Juristforbundet arbeider for medlemmenes faglige, sosiale og økonomiske interesser, fremmer høy faglig og etisk standard innen juristprofesjonen, synliggjør betydningen av juridisk kompetanse i samfunnet og arbeider for innbyggernes rettssikkerhet.

Juristforbundets politiske plattform – en leseguide

Juristforbundets politiske plattform for perioden 2026-2028 er det overordnede styringsdokumentet for Juristforbundets politiske virksomhet. Plattformen samler forbundets prinsipper, politiske prioriteringer og standpunkter på ulike områder, og angir retningen for forbundets innsats.

Den politiske plattformen for 2026-2028 bygger på Juristforbundets vedtekter, prinsippprogram og hovedsatsingsområder vedtatt på landsmøtet i 2024, samt forbundets øvrige politikk, slik denne kommer til uttrykk gjennom blant annet resolusjoner, policydokumenter og høringsuttalelser som er utviklet eller tidligere vedtatt på ulike nivåer i organisasjonen. Plattformen samler og synliggjør Juristforbundets politikk i ett dokument og er vedtatt av landsmøtet.

Plattformen er strukturert rundt Juristforbundets fem politiske hovedsatsingsområder for perioden 2026-2028, som har fått hvert sitt kapittel:

- Lønns- og arbeidsvilkår
- Juridisk kompetanse som samfunnsressurs
- Rettssikkerhet for alle
- Kunstig intelligens og digitalisering
- Beredskap

Hvert kapittel er bygget opp med deler som har ulike funksjoner:

Kapitlene innledes med en **beskrivelse** av de utfordringene og utviklingstrekkene som begrunner Juristforbundets politikk på området.

Deretter gjengis Juristforbundets **prinsipper** som ligger til grunn for politikken. Disse peker mot de grunnleggende perspektivene vi jobber for å fremme.

Videre beskrives **prioriterte områder og saker** som Juristforbundet skal prioritere i landsmøteperioden. Sammen med prinsippene, angir de prioriterte satsingsområdene retningen for Juristforbundets politiske arbeid mellom landsmøtene.

Sist avsluttes kapitlene med en oversikt over Juristforbundets **øvrige politikk** på det aktuelle området. Den øvrige politikken samler Juristforbundets politiske standpunkter og skal være et oppslagsverk og en støtte for tillitsvalgte, politiske organer, medlemmer og ansatte som arbeider for eller uttaler seg på vegne av Juristforbundet.

Plattformen skal ikke stenge rommet for seksjoner eller underliggende foreninger til å jobbe frem egne politiske saker, som sektor- eller virksomhetsspesifikke saker som er viktige for Juristforbundets medlemmer.

Plattformen skal i stedet styrke hele forbundets mulighet til å sette dagsorden og delta i samfunnsdebatten. Den er laget for å **gi retning** på arbeidet vårt, **gi forankring** for å uttale seg om saker som vedrører våre prinsipper, prioriteringer og standpunkter, og gi **et felles grunnlag** for videreutvikling av politikken vår – i hele organisasjonen.

Juristforbundets verdier

Jurister skal fremme rett og hindre urett. For dette grunnleggende formålet vil Juristforbundet løfte særlig tre samfunnsverdier gjennom vårt arbeid: rettssikkerhet, likhet for loven og bærekraft. Verdiene uttrykker hensyn som går igjen i Juristforbundets politikk og styringsdokumenter, og som kan gjenkjennes i forbundets arbeid over tid. Samlet binder de politikken sammen og gir en overordnet ramme for hvordan vi begrunner våre prinsipper, politiske standpunkter og prioriteringer.

Rettsikkerhet: Rettsstaten må kontinuerlig underbygges og utvikles for å virke etter hensikten. Myndighetene må sikre at lov- og regelverk følges, og at innbyggerne får de rettighetene som lovverket gir dem. Lover og regler skal også gjelde under kriser og i krig, og menneskerettighetene og folkeretten må følges av alle parter. Anerkjennelse av juridisk kompetanse er avgjørende for å sikre alles rettssikkerhet, både i Norge og internasjonalt.

Likhet for loven: Rettssikkerhet krever at alle møtes av et rettssystem som er rettferdig og likeverdig, uavhengig av bakgrunn og livssituasjon. Lovgivning, forvaltnings- og rettspraksis må være universelt utformet og tilgjengelig for alle. Alle innbyggere skal ha reell tilgang til sine rettigheter, juridisk bistand og mulighet til å fremme egen sak. Tilgang på og bruk av juridisk kompetanse er avgjørende for at loven skal være lik for alle.

Bærekraft: Bærekraft handler om å sikre et levedyktig samfunn og naturgrunnlag, både for dagens og fremtidige generasjoner. Juridisk kompetanse er avgjørende for å omsette samfunnets mål for bærekraft til rettslige rammer, myndighetsutøvelse og praktiske løsninger, og for å sikre at hensynet til natur, miljø og mennesker ivaretas i beslutninger og regelverk. Å ta vare på natur, miljø og klima som felles, kritisk samfunnsressurs, er en avgjørende del av samfunnets langsiktige beredskap. For Juristforbundet innebærer dette et ansvar for å bruke juridisk kompetanse til å bidra til en bærekraftig og rettferdig samfunnsutvikling i tråd med FNs bærekraftsmål.

Verdiene henger sammen og er gjensidig avhengige. Rettssikkerhet og likhet for loven er grunnleggende for et rettferdig og bærekraftig samfunn, mens bærekraft forutsetter fred og velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner. Juridisk kompetanse gjør det mulig å omsette verdiene til lovgivning, myndighetsutøvelse og praktiske løsninger. Dersom juridisk kompetanse ikke anerkjennes og brukes der den trengs mest, kan det true rettssikkerheten, likheten for loven og samfunnets bærekraft i møte med krig, klimakrise og andre trusler mot fellesskapet.

Juristforbundets roller i samfunnet

Juristforbundet organiserer jurister, advokater, dommere og jusstudenter. Forbundet er både en arbeidstakerorganisasjon, en profesjonsforening og en rettspolitisk samfunnsaktør, som arbeider for medlemmene, juristprofesjonen og samfunnet.

For medlemmene er Juristforbundet en interesse- og arbeidstakerorganisasjon som skal arbeide for gode lønns- og arbeidsvilkår og et organisert, likestilt, mangfoldig, rettferdig og ansvarlig arbeidsliv.

For juristprofesjonen er Juristforbundet en profesjonsforening som skal arbeide for faglig utvikling og kunnskap, høy etisk standard, og økt forståelse blant politikere, beslutningstakere i privat og offentlig sektor, samt befolkningen ellers, for betydningen av juridisk kompetanse i samfunnet.

82 **For samfunnet** er Juristforbundet en rettspolitisk aktør som skal arbeide for rettssikkerhet, likhet
83 for loven og bærekraft gjennom politisk påvirkning, rettspolitisk utviklingsarbeid og deltakelse i
84 samfunnsdebatten.

85 De tre rollene henger sammen og forsterker hverandre. Gode rammevilkår gjør det mulig å utvikle høy
86 juridisk kompetanse og utøve yrket med faglig integritet. En sterk juristprofesjon styrker rettsstaten
87 gjennom lovgivning, myndighetsutøvelse og rettsanvendelse. En sterk rettsstat gir igjen bedre rammer
88 for både jurister og innbyggernes rettssikkerhet, og gjør likebehandling og rettferdig omstilling til et
89 bærekraftig samfunn mulig.

90 Juristforbundets tre samfunnsroller er også gjensidig avhengige av hverandre. Uten medlemmer har vi
91 ingen slagkraft som arbeidstakerorganisasjon, profesjonsforening og rettspolitisk aktør. Uten
92 oppslutning om verdien av juridisk kompetanse og en sterk juristprofesjon, vinner vi ikke gjennom
93 med arbeidet vårt for juristers arbeidsvilkår, befolkningens rettssikkerhet og rettsstatens betingelser.

94 Dersom kunnskapen og bevisstheten om rettsstatens grunnleggende betydning ikke vedlikeholdes og
95 styrkes, svekkes også oppslutningen om rettsstatens prinsipper og status. Juristforbundets arbeid for å
96 forsvare og styrke rettsstatens prinsipper og ordninger er sentral for våre grunnleggende verdier,
97 juristers rolle og arbeidsvilkår, og ivaretagelsen av samfunnets beredskap og våre felles ressurser og
98 livsbetingelser.

99 Juristforbundets politiske plattform er et redskap i dette arbeidet, og våre overordnede ambisjoner om
100 å styrke Juristforbundets posisjon som arbeidstakerorganisasjon, profesjonsforening og rettspolitisk
101 aktør. Denne posisjonen vil vi bruke til å være en tydelig stemme for rettsstaten, for befolkningens
102 rettigheter og for samfunnets behov for å ivareta natur og miljø som kritiske fellesressurser.

103 Juristforbundets politiske plattform beskriver og gir retning til vårt utadrettede arbeid.
104 Juristforbundets organisasjonspolitiske plattform utdyper våre interne mål. Den beskriver det som må
105 til for å ha styrken som trengs for å bygge oppslutning om våre verdier og prinsipper – og få politisk
106 gjennomslag for våre saker.

107 Sammen skal de to plattformene bidra til å styrke både medlemsveksten og Juristforbundets posisjon
108 som juristers, jussens og rettsstatens stemme i Norge.

Politikk og hovedsatsingsområder 2026-2028

Juristforbundet har fem hovedsatsingsområder for perioden 2026-2028. Hvert satsingsområde beskrives i de følgende fem kapitlene, som består av Juristforbundets prinsipper, våre prioriterte områder og saker, og sist: våre øvrige politiske standpunkter.

1. Lønns- og arbeidsvilkår

1.1 Innledning

Jurister må anerkjennes og verdsettes for deres kompetanse for at virksomhetene skal kunne rekruttere og beholde juridisk kompetanse, og for at jurister skal bli værende i yrket gjennom hele karrieren. Uten gode lønns- og arbeidsvilkår vil både offentlig og privat sektor få vanskeligere for å rekruttere og beholde jurister. Særlig utfordres offentlig sektor i konkurransen om kompetansen samfunnet er avhengig av for å ivareta og videreutvikle rettsstaten. Derfor er lønns- og arbeidsvilkår avgjørende for at juridisk kompetanse utvikles, tas i bruk og blir værende der den trengs mest.

Et organisert arbeidsliv, høy tariffavtaledekning og et velfungerende partssamarbeid er sentrale virkemidler for å sikre gode og forutsigbare lønns- og arbeidsvilkår. Juristforbundet arbeider for reell medbestemmelse og for at arbeidstakere gjennom kollektive ordninger skal ha innflytelse over lønn, arbeidstid og andre sentrale arbeidsvilkår.

Gode arbeidsvilkår skal gjøre det mulig å stå i arbeid og utvikle seg faglig gjennom hele yrkeslivet. Det forutsetter forsvarlig arbeidsbelastning, vern av arbeidstid og fritid, mulighet for fleksibilitet og faglig utvikling og arbeidsvilkår som kan tilpasses ulike livsfaser. Et trygt arbeidsliv forutsetter også at ansatte kan ytre seg og varsle om kritikkverdige forhold uten frykt for gjengjeldelse.

Arbeidslivet skal være preget av reell likestilling, mangfold, inkludering og vern mot diskriminering, trakassering og mobbing. Dette er nødvendig for at alle jurister skal kunne utvikle seg og bidra på like vilkår, og for at hele bredden av juridisk kompetanse skal komme samfunnet til gode. Jurister har også kompetansen til å bidra til å fremme disse hensynene, noe som ikke bare er nyttig for juristers arbeidsvilkår, men også for arbeidslivet generelt. Juristforbundet støtter opp under FNs bærekraftsmål om likestilling, anstendige arbeidsvilkår og en rettferdig økonomisk utvikling og omstilling.

1.2 Prinsipper

- Arbeidslivet skal være regulert gjennom et sterkt lov- og avtaleverk som sikrer gode og forutsigbare arbeidsvilkår, reell medbestemmelse og et forsvarlig arbeidsmiljø.
- Lønns- og arbeidsvilkårene skal gjøre det mulig å rekruttere, beholde og utvikle nødvendig juridisk kompetanse.
- Kollektive, lokale forhandlinger skal sikre lønnsutvikling for alle.
- Arbeidslivet skal være likestilt, inkluderende og fritt for diskriminering, trakassering og mobbing.
- Arbeidslivet skal gi arbeidstakere mulighet til et bærekraftig yrkesliv gjennom ulike livsfaser.
- Lønnsnivå og lønnsutvikling skal brukes som et personalpolitisk virkemiddel av arbeidsgiver. Lønnsdannelsen skal derfor baseres på utdanning, kompetanse, innsats, verdiskaping, ansvar, måloppnåelse, markedsverdi og behovet for å rekruttere og beholde kompetent arbeidskraft.
- Juristforbundet skal bidra til anstendige arbeidsvilkår og en rettferdig og bærekraftig økonomisk utvikling i all virksomhet, leverandørkjede og samarbeid.

149 1.3 Prioriterte områder og saker

- 150 • Økt tariffavtaledekning for jurister i privat sektor.
- 151 • Konkurransedyktig lønn til jurister i offentlig sektor.
- 152 • Bedre rammevilkår for næringsdrivende og privatpraktiserende jurister.
- 153 • Reell tilgang til fleksibel arbeidstid og hjemmekontor. Regelverket for yrkesskadeerstatning
- 154 må utvikles slik at man reelt sett også er dekket ved arbeid på hjemmekontor.
- 155 • Tilstrekkelig tid og rammer for faglig utvikling i arbeidstiden for alle jurister.
- 156 • Forsvarlig arbeidsbelastning for jurister, med en god balanse mellom arbeid og fritid, og vern
- 157 mot urimelig press.
- 158 • Bred livsfasepolitikk hos arbeidsgivere, som ivaretar jurister i alle faser av yrkeskarrieren – fra
- 159 ny i arbeidslivet til pensjonist.
- 160 • Et likestilt, inkluderende og mangfoldig arbeidsliv.
- 161 • Reell medbestemmelse for dommere i spørsmål om lønnsdannelse og arbeidsvilkår.

162 1.4 Juristforbundets øvrige politikk

163 1.4.1 Tariffavtaler og partssamarbeid

164 Trepartssamarbeidet og den norske modellen har bred oppslutning og må videreføres.

165 Tariffavtaler gir verktøy til å skreddersy arbeidstidsordninger og redusere jobbrelatert stress.

166 Juristforbundet arbeider for å styrke tillitsvalgtrollen, øke tariffavtaledekningen og antall
167 bedriftsgrupper i privat sektor, og kommuniserer tydelig målet om at flest mulig av medlemmer som er
168 arbeidstakere, er dekket av tariffavtaler.

169 Sterke fagforeninger og gode tariffavtalesystem er avgjørende for dynamiske omstillinger og i kampen
170 mot arbeidslivskriminalitet.

171 1.4.2 Lønn

172 Jurister skal ha konkurransedyktig lønn, både i offentlig og privat sektor. Kollektive lokale
173 forhandlinger skal sikre lønnsutvikling for alle medlemmer, generelle lønnstillegg og individuell
174 avlønning.

175 Lønn skal fastsettes på grunnlag av arbeidsoppgavenes kompleksitet, den enkelte ansattes
176 kompetanse, ansvar, innsats, resultatoppgåelse, i tillegg til virksomhetens behov for å rekruttere og
177 beholde arbeidstakere.

178 1.4.3 Arbeidsmiljø

179 Avtaleverket skal sikre regulert arbeidstid, reell medbestemmelse og et godt arbeidsmiljø.

180 Diskriminering, trakassering og mobbing skal ikke aksepteres i noen del av arbeidslivet.

181 For den enkelte jurist er arbeidsplassutforming viktig. Undersøkelser Juristforbundet har gjennomført
182 blant egne medlemmer viser at den beste og mest produktive arbeidsplassen for jurister er skjermet
183 arbeidsplass.

184 1.4.4 Arbeidstid og fleksibilitet

185 Arbeidstidsordningen på den enkelte arbeidsplass bør fremforhandles av lokale og sentrale
186 representanter i samarbeid, og medlemmene bør ha avgjørende innflytelse på den.

- 187 Det klare utgangspunktet er regulert arbeidstid. Vedvarende behov for merarbeid må løses med økt
188 bemanning.
- 189 Arbeidstakere må sikres tilstrekkelig hvile, særlig i arbeidsintensive perioder. Omfattende unntak fra
190 vernebestemmelsene forutsetter et minstekrav til medbestemmelse.
- 191 Ingen arbeidstaker bør være automatisk unntatt arbeidsmiljølovens arbeidstidskapittel, og jurister i
192 særlig uavhengige stillinger må sikres reell beskyttelse av fritid og forutsigbare arbeidsvilkår.
- 193 Fleksible arbeidsordninger tilpasset arbeidstakers behov – herunder arbeid hjemmefra – reduserer
194 stress og bidrar til bedre balanse mellom arbeid og privatliv.
- 195 Arbeidsgiver har et ansvar for kostnader knyttet til drift av et funksjonelt, trygt og godt hjemmekontor.
- 196 *1.4.5 Livsfasepolitikk*
- 197 Juristforbundet ønsker et aldersuavhengig arbeidsliv, hvor det både er plass til nyutdannede,
198 småbarnsforeldre og seniorer. Erfarne arbeidstakere besitter verdifull innsikt og kompetanse.
199 Samtidig er alle tjent med et arbeidsliv bestående av arbeidstakere på tvers av generasjoner med flest
200 mulig produktive, kompetente og velfungerende arbeidstakere.
- 201 Arbeidstiden bør i størst mulig grad tilpasses den enkeltes livsfase. Utvidet arbeidstid skal være
202 frivillig.
- 203 Livsfasepolitikk innebærer å gi rom for å arbeide mindre i perioder, og med tilpasninger som gjør at
204 man har mulighet til å stå i arbeid til 70 år eller mer.
- 205 *1.4.6 Midlertidig ansettelse*
- 206 Hovedregelen i norsk rett er fast ansettelse, som gir trygghet og forutberegnelighet i arbeidsforholdet.
207 Faste stillinger er en viktig grunnpilar i norsk arbeidsliv som det bør holdes fast ved.
- 208 En midlertidig stilling vil føre til at den ansatte står svakere i lønnsforhandlinger, og vil også kunne
209 redusere den ansattes mulighet til å bruke ytringsfriheten sin, samt å varsle om kritikkverdige forhold.
- 210 *1.4.7 Varsling*
- 211 En åpen varslingskultur er en forutsetning for rettsstaten. Varsling bidrar til å avdekke lovbrudd,
212 myndighetsmisbruk, korrupsjon og andre kritikkverdige forhold, og er avgjørende for tilliten til
213 offentlige og private virksomheter. Samtidig har jurister gjennom sitt ansvar for rettsanvendelse,
214 kontroll og rådgivning ofte en sentral rolle i å avdekke og forebygge lovbrudd, myndighetsmisbruk og
215 andre kritikkverdige forhold.
- 216 Arbeidsgivere må legge til rette for en åpen ytrings- og varslingskultur, der kritikkverdige forhold trygt
217 kan tas opp uten frykt for represalier. Varslingsvernet må styrkes gjennom at arbeidsgivere etablerer
218 gode varslingsordninger som gjøres kjent blant ansatte. Jurister må sikres et reelt og effektivt
219 varslingsvern gjennom tydelige og tilgjengelige varslingsrutiner, forsvarlig og rask behandling av
220 varsler, vern mot enhver form for gjengjeldelse og tilgang til nødvendig juridisk og arbeidsmiljøfaglig
221 bistand.
- 222 Varslingsordninger er ikke immune mot misbruk. De må derfor inkludere klare terskler og forsvarlig
223 saksbehandling, slik at både reelle varsleres vernes og faren for utilbørleg bruk reduseres.
224 Varslingsordningene må være uavhengige, tillitsvekkende og innrettet slik at de ivaretar både
225 varslers rettigheter og en forsvarlig behandling av alle involverte og deres rettssikkerhet.
226

2. Juridisk kompetanse som samfunnsressurs

2.1 Innledning

Juridisk kompetanse er en grunnleggende samfunnsressurs.

Juridisk kompetanse er en forutsetning for at rettsstaten fungerer – i hverdagen, i kriser og i møte med ny teknologi. Gjennom lovgivning, myndighetsutøvelse og rettsanvendelse omsetter jurister demokratiske beslutninger til rettigheter, plikter og rettslige rammer. Jurister bidrar til at lover og regler forstås og anvendes riktig og at innbyggernes rettigheter ivaretas. Juridisk kompetanse er en forutsetning for at samfunnet skal kunne utvikles i tråd med bærekraftsmålene.

Når rettssikkerhetskritiske avgjørelser treffes uten tilstrekkelig juridisk kompetanse, øker risikoen for lovbrudd, feil myndighetsutøvelse og krenkelser av innbyggernes rettigheter. Dette gjelder særlig på områder hvor det treffes inngripende beslutninger overfor enkeltpersoner og sårbare grupper.

Samtidig mangler mange offentlige virksomheter jurister, også i tjenester der det treffes rettssikkerhetskritiske og svært inngripende beslutninger. Utfordringen er særlig tydelig i kommunal sektor, der regelverket som skal overholdes blir stadig mer sammensatt, samtidig som mange kommuner står uten tilgang på fast juridisk kompetanse eller har en juridisk kapasitet som er sårbar for utskiftninger og fravær. Juridisk kompetanse blir heller ikke alltid tillagt tilstrekkelig vekt når offentlige virksomheter organiseres, bemannes og utvikles.

Rettsstaten er avhengig av den juridiske kompetansen i offentlig forvaltning. Jurister i statlige og kommunale virksomheter har en avgjørende rolle i å sikre likebehandling, forsvarlig saksbehandling og tillit til forvaltningen. Offentlig sektor må både ha tilstrekkelig juridisk kapasitet til løpende myndighetsutøvelse og tilgang til spesialisert juridisk kompetanse på områder som krever særskilt kunnskap. Juridisk kompetanse er også en systemforutsetning i en bærekraftig kommunesektor.

Når betydningen av juridisk kompetanse undervurderes, blir heller ikke samfunnets behov for jurister tilstrekkelig kartlagt eller planlagt. Økt kunnskap om hvilken betydning juridisk kompetanse har, er derfor en forutsetning for at samfunnet kan utvikle og ta i bruk den juridiske kompetansen det trenger.

Det forutsetter en bevisst satsing på juridisk utdanning, rettsvitenskapelig forskning og kompetanseutvikling, og en mer langsiktig planlegging av behovet for juridisk kompetanse i offentlig sektor, digitalisering og samfunnets beredskap.

Juridisk kompetanse utvikles gjennom utdanning, forskning og praktisk yrkesutøvelse, og må vedlikeholdes gjennom kontinuerlig kompetanseutvikling. Samfunnets behov for juridisk kompetanse forutsetter derfor høy kvalitet i rettsvitenskapelig utdanning og forskning, god rekruttering til akademia og arbeidslivet og kontinuerlig kompetanseutvikling og etterutdanning gjennom hele yrkeskarrieren. Dette er en forutsetning for at juridisk kompetanse kan utvikles, planlegges og brukes der samfunnet trenger den mest.

2.2 Prinsipper

- Juridisk kompetanse er en grunnleggende samfunnsressurs og skal være tilgjengelig og brukes der rettigheter, plikter og myndighetsutøvelse krever det.
- Juridisk kompetanse skal utvikles og vedlikeholdes gjennom utdanning, forskning, praktisk yrkesutøvelse og kontinuerlig faglig utvikling.
- Juridisk utdanning og forskning skal holde høy faglig kvalitet og utvikles i tråd med samfunnets behov.
- Akademisk frihet og faglig uavhengighet er en forutsetning for fri forskning, utdanning og utvikling av juridisk kompetanse.

2.3 Prioriterte områder og saker

- Anerkjennelse og verdsetting av juridisk kompetanse som samfunnsressurs, og av juristers rolle som samfunnets rettssikkerhetsgarantister.
- Vektlegging av verdien av juridisk kompetanse når vedtak, avgjørelser og beslutninger fattes i offentlig sektor.
- Bedre kartlegging og langsiktig planlegging av samfunnets nåværende og fremtidige behov for jurister gjennom en stortingsmelding om samfunnets behov for juridisk kompetanse. Meldingen må omfatte behovet for jurister i offentlig sektor, digitalisering og samfunnets beredskap.
- Krav om juridisk kompetanse i rettssikkerhetskritiske tjenester, særlig innen barnevern, helse- og omsorgstjenester, velferdsforvaltning, arealforvaltning og andre områder der det treffes inngripende vedtak overfor enkeltpersoner, sårbare grupper og sårbar natur.
- Flere jurister i offentlig sektor, både i kommune og stat.
- Arbeidstitler og gjennomgående stillingskoder for jurister i offentlig sektor som gjenspeiler den lovbeskyttede tittelen jurist.
- Finansieringen av rettsvitenskapelig forskning og utdanning må styrkes, og kvaliteten på rettsvitenskapelig utdanning må bevares og utvikles.
- Styrket rekruttering til rettsvitenskapelig forskning, herunder ordninger som kan bidra til at flere jurister gjennomfører doktorgradsutdanning.

2.4 Juristforbundets øvrige politikk

2.4.1 Juridisk kompetanse i kommunene

Det må ansettes flere jurister i kommunene for å ivareta kommunenes ansvar og innbyggernes rettssikkerhet, særlig innen barnevern, plan- og bygningsrett og helse- og sosialtjenester. Behovet for juridisk kompetanse varierer mellom kommuner og tjenesteområder. Interkommunalt samarbeid og juriststillinger som deles mellom kommuner kan være hensiktsmessige virkemidler for å sikre tilgang til nødvendig juridisk kompetanse der det ikke er grunnlag for egne heltidsstillinger.

Manglende juridisk kompetanse svekker den materielle rettssikkerheten og øker risikoen for uriktige avgjørelser, blant annet i Nav, Barnevernet og plan- og byggesaker.

Egne jurister koster ofte mindre enn å kjøpe juridiske tjenester eksternt. De kan forebygge uriktige vedtak og påfølgende erstatningsansvar.

2.4.2 Offentlig forvaltning

Offentlige virksomheter har stort behov for flere jurister. Offentlige virksomheter må planlegge systematisk for behovet for juridisk kompetanse som del av sin virksomhetsutvikling, digitalisering og beredskap.

Offentlig forvaltning må moderniseres uten at det går på bekostning av kvalitet og rettssikkerhet.

Antall mål- og rapporteringskrav må reduseres.

Skillet mellom politikk og administrasjon bør tydeliggjøres, og ansvarsforholdene må klargjøres.

Juristers uavhengighet i offentlig sektor må vernes mot politisk press.

Offentlig ansatte juristers ytringsfrihet må ikke begrenses.

2.4.3 Rettsvitenskapelig utdanning

Det må sikres god rekruttering til rettsvitenskapelig utdanning og forskning.

- 311 Forskning og undervisning må kobles tettere sammen.
- 312 Studiestøtten skal sikre at studenter kan være heltidsstudenter og gjennomføre på normert tid,
313 uavhengig av foreldrenes økonomi. Studiestøtten bør settes til 1,5 G.
- 314 Universitetene må sikres tilstrekkelige ressurser til høy kvalitet i rettsvitenskapelig utdanning, og det
315 må bli større åpenhet om hvordan ressursene til utdanningen fordeles og disponeres. Universitetene
316 og høyskolene skal holde et høyt internasjonalt nivå.
- 317 Etablering og utvikling av nye studietilbud og vekst i antall studieplasser kan ikke skje på bekostning
318 av kvalitet, faglige ressurser eller oppfølging i allerede etablerte jusutdanninger.
- 319 Utdanningen skal dekke samfunnets behov, være praksisnær, forskningsbasert og stimulere til etisk
320 refleksjon.
- 321 Digitalisering og kunstig intelligens skal være en naturlig del av rettsvitenskapelig utdanning.
322 Studentene skal få kunnskap om de rettslige konsekvensene av teknologisk utvikling, og om hvordan
323 teknologien påvirker juridisk arbeid, beslutningsprosesser og ansvar i offentlige og private
324 virksomheter.
- 325 Rettsvitenskapelig utdanning skal fremme et trygt psykososialt studiemiljø, der uhensiktsmessig
326 karakterpress og helsebelastning forebygges gjennom gode faglige rammer og god oppfølging.
- 327 *2.4.4 Rettsvitenskapelig forskning*
- 328 Rettsvitenskapelig forskning skal holde høy kvalitet gjennom stabil og god finansiering, og det skal
329 være tett kobling mellom forskning og undervisning.
- 330 Høy nasjonal forskningsaktivitet, sammen med utstrakt internasjonalt samarbeid, er viktig for kvalitet
331 og kapasitet i utdanningsinstitusjonene.
- 332 Juristforbundet er opptatt av at flere tar doktorgrad, og at forskerkompetanse verdsettes i arbeidslivet.
- 333 Rettsvitenskapelig forskning er nødvendig for å belyse konsekvensene og effektene av lovgivningen.
334 Det offentlige må legge bedre til rette for at næringslivet øker innsatsen og investeringene i det
335 nasjonale forsknings- og innovasjonssystemet.
- 336 *2.4.5 Akademisk frihet*
- 337 Universitetene må ha klare ansvarsområder, autonomi og handlingsrom til å ta strategiske valg, med
338 en forutsigbar og tilstrekkelig basisfinansiering.
- 339 Vitenskapelig ansatte må ha gode arbeidsvilkår og reelle muligheter for faglig utvikling og karriere.
- 340 *2.4.6 Kompetanseutvikling*
- 341 Faglig utvikling, etter- og videreutdanning og tydelige karriereløp er av stor betydning for jurister. Det
342 er behov for et bedre etter- og videreutdanningstilbud.
- 343 Jurister må ha tilgang til nødvendig teknologisk kompetanse for å sikre en forsvarlig utvikling,
344 implementering og bruk av kunstig intelligens og andre digitale løsninger i samfunnet.
345

3. Rettssikkerhet for alle

3.1 Innledning

Rettssikkerhet handler om at rettigheter og rettslige interesser blir beskyttet i praksis. Det handler ikke bare om å ha rett, men også om å få rett.

Rettsstaten får først reell verdi når innbyggerne faktisk kan kjenne og bruke sine rettigheter. Det forutsetter at lov og rett er tilgjengelig og forståelig, og at det finnes institusjoner, regler og ordninger som gjør det mulig for innbyggerne å håndheve sine rettigheter. Uten tilgang til kunnskap om hvilke rettigheter man har, er det vanskelig å vite om man har en sak. Uten reell tilgang til domstolene hjelper det lite å ha en rett på papiret.

Videre må myndighetene kjenne grensene for sin myndighet. Rettsstaten innebærer at også politisk og administrativ maktutøvelse er underlagt loven og andre rettslige rammer. Politisk skjønn er en nødvendig del av demokratiet, men kan ikke settes over rettslige grenser. Maktfordelingen forutsetter at domstolene og andre kontrollinstitusjoner kan utføre sine oppgaver uavhengig, og at myndighetene lojalt innretter seg etter domstolenes avgjørelser.

En sterk rettsstat forutsetter derfor både kunnskap om rettsstatens prinsipper og respekt for de rettslige rammene for myndighetsutøvelse. Juridisk kompetanse er avgjørende for at lover og regler skal forstås og anvendes riktig, at myndighetsbeslutninger holder nødvendig kvalitet, og at innbyggernes rettigheter blir ivare tatt. Dette gjelder i forvaltningen, men også hos politiske beslutningstakere og andre som utøver offentlig myndighet.

Offentlig forvaltning er en grunnleggende del av rettsstaten. Det er gjennom forvaltningens daglige myndighetsutøvelse at mange av innbyggernes rettigheter og plikter får praktisk betydning. Jurister i statlige og kommunale virksomheter har derfor en avgjørende rolle i å sikre korrekt lovanvendelse, likebehandling, forsvarlig saksbehandling og tillit til forvaltningen. Klagebehandling er en sentral rettssikkerhetsgaranti og forutsetter tilstrekkelig juridisk kompetanse, kapasitet og tid til grundige vurderinger.

Norsk rettspraksis og lovgivning bygger på tillit, men ikke blind tillit. Vissheten om at man kan bli sett i kortene har en preventiv virkning på de ansvarlige. Derfor har vi et godt utbygget apparat med statlige tilsynsorganer.

Behovet for juridisk kompetanse er størst der risikoen for feil er høy og konsekvensene av feil er alvorlige. Behovet for rettssikkerhet er tilsvarende størst når myndighetenes beslutninger får alvorlige konsekvenser for enkeltpersoner, sårbare grupper eller sårbar natur og miljø som fellesskapet er avhengig av. Rettigheter som ikke kan prøves, håndheves eller forsvares i praksis, gir ikke den beskyttelsen rettsstaten er ment å sikre. Rettssikkerhet forutsetter sterke rettsstatsinstitusjoner, tilstrekkelig kapasitet, høy kvalitet, tilgjengelige prøvingsmekanismer og økonomiske ordninger som gjør det mulig å få sine rettigheter prøvd. Til sammen utgjør disse elementene rettssikkerhetens infrastruktur.

En sterk rettsstat må dessuten fungere og kunne beskytte innbyggernes rettigheter når samfunnet settes under press. Derfor er rettssikkerhet også en del av samfunnets beredskap. Rettsstatens institusjoner må ha den kapasiteten, kvaliteten, uavhengigheten og de tilgjengelige prøvingsmekanismene som er nødvendige for å ivareta rettssikkerheten også i kriser og krig.

3.2 Prinsipper

- Rettssikkerhet og uavhengige rettsstatsinstitusjoner er grunnleggende forutsetninger for et demokratisk samfunn.

- Likhet for loven og uskyldspresumsjonen er grunnleggende rettsstatsprinsipper. Alle har rett til en rettferdig rettergang, herunder rett til kontradiksjon.
- All offentlig myndighetsutøvelse skal skje innenfor rettslige rammer. Rettsstatens institusjoner, maktfordelingen, domstolenes uavhengighet og kontrollmekanismene skal vernes.
- Alle skal ha reell tilgang til nødvendig juridisk rådgivning og til domstolene og andre uavhengige prøvingsordninger for å få prøvd og håndhevet sine rettigheter.
- Juridisk rådgivning og rettshjelp skal ytes av jurister med nødvendig kompetanse.
- Jurister skal ha faglig uavhengighet til å gjøre selvstendige juridiske vurderinger og kunne si fra om rettslige feil og lovbrudd uten utilbørlig påvirkning.
- Lovgivning, forvaltningspraksis og rettspraksis skal være tilgjengelig og forståelig for alle.
- Myndighetene må sikre at innbyggerne får de rettighetene og oppfyller de forpliktelsene de har i lov- og regelverk.
- Lover og regler gjelder også i krig, og menneskerettighetene og folkeretten skal respekteres og etterleves.

3.3 Prioriterte områder og saker

- Uavhengige domstoler, en uavhengig påtalemyndighet og en uavhengig advokatstand, med tilstrekkelig finansiering av alle rettsstatens aktører.
- Økt kunnskap om rettsstaten, rettslige rammer for myndighetsutøvelse og maktfordelingsprinsippet blant politikere, offentlige beslutningstakere og i befolkningen.
- Myndigheters lojale etterlevelse av domstolens avgjørelser.
- Reell tilgang til juridisk bistand og rettslig prøving gjennom en styrket rettshjelpsordning, opptrapping av salærsatsen og etablering av en nasjonal førstelinjetjeneste for rettshjelp.
- Styrket rettssikkerhet i offentlig forvaltning gjennom juridisk kompetanse, høy kvalitet i myndighetsutøvelsen og tilgjengelige og uavhengige klage- og prøvingsordninger.
- Nemnds- og tvisteløsningsstrukturen må gjennomgås for å sikre reell, tilgjengelig og rettssikker prøving av innbyggernes rettigheter.
- Regelmessig melding fra regjeringen til Stortinget om rettsstatens tilstand i Norge, og oppdaterte utredninger fra regjeringen av domstolenes situasjon og rettssikkerheten i kommunene.
- En ordning der borgerne gis rett til å få sin sak vurdert av advokat, og der slik vurdering skal kunne utløse rett til videre støtte til rettshjelp, må utredes.
- Helhetstenkning i straffesakskjeden som grunnlag når justissektoren videreutvikles.
- Forsvar av menneskerettighetene og folkeretten, og oppfyllelse av Norges internasjonale rettslige forpliktelser.

3.4 Juristforbundets øvrige politikk

3.4.1 Rettsstaten og rettssikkerheten

Uskyldspresumsjonen er et grunnleggende rettsstatsprinsipp. Enhver som er tiltalt skal anses uskyldig inntil skyld er bevist etter loven. Alle har rett til en rettferdig rettergang, herunder rett til kontradiksjon, og til ikke å bli forhåndsdomt.

3.4.2 Domstoler og rettslig prøving

Domstolene er rettsstatens garantist. Rettigheter har ikke reell verdi dersom de ikke kan prøves for domstolene. Domstolene må ha tilstrekkelig bemanning og økonomiske rammer for å kunne behandle alle saker på en tillitvekkende måte innenfor rimelig tid.

Sosial og geografisk skjevhet i tilgang til juridisk bistand svekker tilliten til rettsstaten.

- 434 Salærsatsen må opptrappes i tråd med faglige anbefalinger, automatisk pris- og lønnsjustering,
435 styrking av særlige rettshjelpstiltak og etablering av en nasjonal førstelinjetjeneste for rettshjelp.
- 436 Fri rettshjelp er et viktig virkemiddel for at også personer med svake økonomiske ressurser og andre
437 sårbare grupper skal oppnå resultatlikhet og reell tilgang til sine rettigheter. Det må være lav terskel
438 for å få en sak prøvd for domstolene.
- 439 En ordning der borgerne gis rett til å få sin sak vurdert av advokat, og der slik vurdering skal kunne
440 utløse rett til videre støtte til rettshjelp, må utredes.
- 441 Gratis advokatbistand før anmeldelse i voldtekts- og menneskehandelsaker er en menneskerettslig og
442 rettssikkerhetsmessig nødvendig ordning.
- 443 Sakskostnader, gebyrer, egenandeler og økonomiske vilkår må ikke være til hinder for reell tilgang til
444 rettslig prøving. Det må stilles minstekrav til ikke-digitale innganger, aktiv veiledning, språklig
445 tilrettelegging og reell mulighet til å forstå og delta i prosessen, særlig for selvprosederende og sårbare
446 parter.
- 447 Rettshjelps- og rådgivningstilbud mot barn og unge må styrkes. Det må etableres og støttes lavterskel
448 juridiske veiledningstjenester innenfor områder som bolig, arbeid, personlig økonomi, utdanning og
449 digitale rettigheter, for å forebygge rettstap.
- 450 *3.4.3 Offentlig forvaltning og alternative tvisteløsningsordninger*
- 451 Kvaliteten på førstegangsvedtak i forvaltningen må styrkes, og juridisk kompetanse i offentlig
452 veiledning, saksbehandling og klagebehandling må prioriteres.
- 453 For at klagebehandlingen skal fungere som en reell rettssikkerhetsgaranti, må forvaltningen ha
454 tilstrekkelig bemanning, økonomiske rammer og tid til å behandle komplekse saker forsvarlig.
- 455 Lønns- og arbeidsvilkårene må gjøre det mulig å rekruttere og beholde jurister med den kompetansen
456 som er nødvendig for å sikre kvalitet, likebehandling og forsvarlig saksbehandling.
- 457 Alle statlige tilsyn må sikres tilstrekkelig finansiering til å kunne ivareta sine oppgaver på en slik måte
458 at de ansvarlige vet det er en reell sjanse for å bli kontrollert, og derfor velger å redusere risikoen for
459 avvik eller lovbrudd ved å sikre lovetterlevelse.
- 460 Statsforvaltnernes tilsyn og kontroll med lovligheten av kommunale tjenester og vedtak bør styrkes.
- 461 Forvaltning, nemnder, konfliktråd og andre domstollignende organer må vurderes ut fra om de gir
462 reell, rettssikker og tilgjengelig prøving.
- 463 Juristforbundet vil utvide rettshjelpsordningen til blant annet klagesaker etter sosialtjenesteloven og
464 diskrimineringsaker, og gi Likestillings- og diskrimineringsombudet adgang til å anbefale fri
465 rettshjelp i prinsipielle saker.
- 466 *3.4.4 Rettsstatens institusjoner*
- 467 Uavhengige advokater, en uavhengig påtalemyndighet og uavhengige domstoler er grunnleggende
468 forutsetninger for rettsstaten.
- 469 Påtalemyndighetens uavhengighet bør grunnlovsfestes.
- 470 Rettssikkerhet er også en del av samfunnets beredskap. Rettsstatens institusjoner må kunne beskytte
471 innbyggernes rettigheter både i hverdagen og når samfunnet settes under ekstraordinært press.

3.4.5 Internasjonal rett, menneskerettigheter og folkeretten

Internasjonalt samarbeid er en forutsetning for å sikre et anstendig arbeidsliv og universelle arbeidstakerrettigheter. Norge må være en aktiv pådriver for et anstendig arbeidsliv og universelle arbeidstakerrettigheter.

Lover og regler gjelder også i krig. Menneskerettighetene og folkeretten må følges av alle parter.

Norge må følge opp sine internasjonale rettslige forpliktelser, og arbeide for at brudd på folkeretten etterforskes, påtales og pådømmes – og at nødvendig finansiering sikres for dette.

4. Kunstig intelligens og digitalisering

4.1 Innledning

Digitalisering og kunstig intelligens kan styrke rettsstaten gjennom bedre tilgang til informasjon og rettskilder, mer effektiv saksbehandling og mer ensartet behandling av like saker. Samtidig endrer teknologien hvordan offentlig myndighet utøves, hvordan beslutninger treffes og hvordan innbyggerne møter forvaltningen. Utviklingen skaper derfor både muligheter og utfordringer for rettssikkerhet, likebehandling, innsyn, personvern og demokratisk kontroll.

Rettsstaten må kunne beskytte innbyggernes rettigheter også når samfunnet endrer seg. Den teknologiske utviklingen kan endre hvordan myndighet utøves, men kan aldri endre de rettslige kravene til myndighetsutøvelsen.

Juridisk kompetanse er avgjørende for at digitalisering og kunstig intelligens utvikles, brukes og kontrolleres innenfor rettsstatens og menneskerettighetenes rammer. Teknologien kan effektivisere offentlig og privat sektor, men kan aldri erstatte rettslige vurderinger, menneskelig ansvar eller juridisk skjønn der rettssikkerheten står på spill.

Digitaliseringen har skapt nye former for kriminalitet og gitt eksisterende kriminalitetsformer nye arenaer og større rekkevidde. Bedrageri, trusler, trakassering, seksuelle overgrep, økonomisk kriminalitet og andre alvorlige lovbrudd kan i økende grad begås digitalt og på tvers av landegrenser. Kunstig intelligens og teknologi som deepfakes kan gjøre kriminaliteten vanskeligere å avdekke, etterforske og bevise.

Den teknologiske utviklingen stiller nye krav til den juridiske kompetansen samfunnet trenger. Jurister må forstå teknologi, og teknologer må forstå rettslige rammer. Dette er en forutsetning for at kunstig intelligens kan utvikles, brukes og kontrolleres innenfor rettsstatens og menneskerettighetenes rammer. Samtidig påvirker teknologien både hvordan jurister arbeider, og bransjer og sektorer der juridisk kompetanse står sentralt. Juristforbundet må derfor følge utviklingen tett og bygge sin politikk på oppdatert nasjonal og internasjonal forskning, erfaring og fagutvikling.

Juristforbundet vil bidra til en god, trygg og samfunnsnyttig teknologiutvikling som styrker – og aldri svekker – rettsstaten, rettssikkerheten, en bærekraftig samfunnsutvikling og tilliten til offentlig myndighetsutøvelse.

4.2 Prinsipper

- Digitalisering og kunstig intelligens skal utvikles og brukes innenfor rettsstatens, menneskerettighetenes og personvernets rammer.
- Teknologisk utvikling og effektivisering kan ikke gå på bekostning av rettssikkerhet, likebehandling, innsyn, kontradiksjon eller reell mulighet for overprøving.
- Beslutninger som har vesentlig betydning for den enkelte skal kunne forstås, etterprøves og overprøves, og menneskelig ansvar og skjønn skal ivaretas der rettssikkerheten står på spill.

- Juridisk kompetanse skal inngå i utvikling, bruk og kontroll av teknologi som påvirker rettigheter, plikter eller myndighetsutøvelse.
- Tilgang til rettigheter og offentlige tjenester skal ikke forutsette digital kompetanse eller tilgang til digitale løsninger.
- Regulering av kunstig intelligens skal utvikles gjennom internasjonalt samarbeid, og Norge skal ha juridisk kompetanse til både å påvirke internasjonale rammer og omsette dem til nasjonal rett og praksis.

4.3 Prioriterte områder og saker

- Bruk av kunstig intelligens i offentlig myndighetsutøvelse må ha et tydelig rettslig grunnlag, være forklarbar, dokumenterbar og etterprøvbar, og alltid kunne overprøves gjennom menneskelig behandling og skjønn.
- Helautomatisering av skjønnspregede og rettssikkerhetskritiske avgjørelser må unngås, særlig der konsekvensene for enkeltpersoner, sårbare grupper eller sårbar natur og miljø kan bli store eller skade er uopprettelig.
- Bedre tilgang for jurister til oppdaterte KI-verktøy, kombinert med nødvendig opplæring.
- Reelle analoge alternativer for å motvirke digitalt utenforskap.
- Styrket juridisk og teknologisk kompetanse blant jurister, juridiske studenter, ledere, teknologer og andre nøkkelroller i offentlig og privat sektor, slik at kunstig intelligens utvikles, brukes og kontrolleres innenfor rettsstatens rammer.
- Aktiv deltakelse fra norske jurister i internasjonale regelverks- og standardiseringsprosesser knyttet til kunstig intelligens.
- Styrket regulering, tilsyn og kontroll med kunstig intelligens gjennom uavhengige tilsyn med jurister med teknologiforståelse og annen nødvendig tverrfaglig kompetanse.
- Regelverk og metodisk støtte må utvikles for å håndtere KI-genererte klager, innsynsbegjæringene og andre tekster i forvaltningen og rettspleien.
- Profesjonsetiske retningslinjer for juristers bruk av kunstig intelligens.
- Økt kunnskap om hvordan kunstig intelligens påvirker juristrollen, arbeidsoppgavene og behovet for juridisk kompetanse, blant annet gjennomoppdatert nasjonal og internasjonal forskning, erfaring og fagutvikling.

4.4 Juristforbundets øvrige politikk

4.4.1 Rettsstaten og den teknologiske utviklingen

Bruk av kunstig intelligens er bare forsvarlig dersom teknologien styrker eller som minimum opprettholder rettssikkerheten. KI og digitalisering skal utvikles og tas i bruk innenfor tydelige rettsstatlige og menneskerettslige rammer. Effektivisering kan ikke gå foran lovlighet, kvalitet og individuell vurdering.

Juridisk kompetanse skal inngå i alle større digitaliseringsprosjekter i offentlig sektor. Jurister skal inkluderes i utvikling, anskaffelser, implementering og kontroll av digitale løsninger i både offentlig og privat sektor. Rettslige vurderinger skal gjøres av jurister, og juristers rolle må synliggjøres tydeligere i utvikling og styring av digitale verktøy.

Loven må gjelde likt for offentlige og private aktører. Det offentlige må ikke skjermes mot sanksjoner ved brudd på regelverket.

555 4.4.2 Kunstig intelligens i offentlig forvaltning og domstolene

556 Når forvaltningen bruker automatisert saksbehandling og kunstig intelligens, skal rammene være
557 lovfestet, beslutninger kunne forklares og dokumenteres, og det skal alltid finnes reell adgang til
558 manuell behandling og overstyring ved menneskelig skjønn.

559 KI-genererte klager, innsynsbegjæringer og prosesskriv påvirker kapasitet, prosessregler og
560 rettssikkerhet i forvaltning og klageorganer. Det må utvikles regelverk, metodisk støtte og kompetanse
561 for å håndtere store mengder KI-genererte tekster på en måte som ikke svekker kvalitet eller
562 tilgjengelighet for dem som faktisk trenger hjelp.

563 Det må drives folkeopplysning om hva kunstig intelligens kan og ikke kan brukes til i møte med
564 forvaltningen og rettssystemet.

565 4.4.3 Kompetanse for en digital rettsstat

566 De etiske prinsippene for ansvarlig bruk av kunstig intelligens – personvern, likebehandling og
567 transparens – må ivaretas, og det må finnes kontrollmekanismer som sikrer ansvarlig bruk.

568 Juristforbundet støtter regulering som sikrer pålitelig og menneskesentrert kunstig intelligens og som
569 beskytter grunnleggende rettigheter og tilliten til teknologien.

570 Det bør utredes behov for en nasjonal lov om digital identitet, som regulerer retten til å få utstedt eID
571 og sikrer rettssikkerhet ved tap eller fravær av slik tilgang. Regelverket må utformes slik at nye digitale
572 løsninger ikke øker utenforskapet for grupper som allerede står svakt i møte med forvaltningen.

573 4.4.4 Regulering, tilsyn og kontroll

574 KI-loven, DSA, NIS2 og annen plattform- og sikkerhetsregulering forutsetter robuste tilsyn med reell
575 uavhengighet, tilstrekkelige ressurser og tverrfaglig kompetanse, særlig jurister med
576 teknologiforståelse.

577 4.4.5 Nettkriminalitet

578 Politi, påtalemyndighet og domstoler må ha tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å etterforske,
579 straffeforfølge og behandle nettkriminalitet. Barn og andre sårbare grupper må ha et særlig vern mot
580 digitale overgrep og utnyttelse.

581 Bruk av kunstig intelligens og manipulerte digitale fremstillinger reiser nye spørsmål om bevis, ekthet
582 og pålitelighet. Rettspleien må ha kompetanse og metoder som gjør det mulig å vurdere digitale og KI-
583 genererte bevis på en rettssikker måte.

584 5. Beredskap

585 5.1 Innledning

586 Beredskap handler om samfunnets evne til å beskytte liv, helse, natur, grunnleggende rettigheter og
587 kritiske samfunnsfunksjoner når samfunnet settes under press. Det gjelder både akutte kriser og mer
588 langsiktige trusler mot samfunnets sikkerhet og fellesskapets livsbetingelser. Beredskap handler derfor
589 ikke bare om forsvar, energi, helse og logistikk, men også om at demokratiet, rettsstaten og sentrale
590 samfunnsinstitusjoner skal kunne fungere når belastningen er størst.

591 For Juristforbundet er det et grunnleggende premiss at samfunnet ikke kan forsvares ved å svekke
592 rettsstatens egne prinsipper. Kriser kan kreve raske beslutninger, ekstraordinære tiltak og utvidede
593 fullmakter. Nettopp da er tydelige rettslige rammer særlig viktige. Offentlig maktutøvelse må også i
594 kriser og krig ha hjemmel i lov, være nødvendig og forholdsmessig og kunne begrunnes, etterprøves og
595 kontrolleres. Ekstraordinære fullmakter må være tidsavgrensede, og grunnleggende rettigheter,

596 menneskerettighetene og folkeretten skal fortsatt sette rammer for myndighetenes handlefrihet.
597 Åpenhet og reell kontroll er avgjørende for å opprettholde tillit når ordinære styringsfunksjoner er
598 under press.

599 En fungerende rettsstat forutsetter samtidig robuste og uavhengige institusjoner og tilstrekkelig
600 juridisk kompetanse. Domstoler, påtalemyndighet, forvaltning og kommuner må kunne opprettholde
601 sine sentrale funksjoner også under alvorlige kriser. Juridisk kompetanse må inngå i
602 beredskapsplanleggingen og være til stede der beslutninger treffes, slik at rettssikkerhetskrav ikke
603 først vurderes etter at tiltak er satt i verk. Jurister må kunne utøve sitt faglige ansvar og si fra når tiltak
604 mangler rettslig grunnlag eller går lenger enn situasjonen tilsier.

605 Dagens beredskap omfatter også samfunnets digitale og langsiktige robusthet. Kritiske digitale
606 systemer og data må kunne beskyttes og opprettholdes, og samfunnet må redusere sårbarhet som kan
607 sette viktige offentlige funksjoner ut av spill. Samtidig må natur og andre samfunnskritiske ressurser
608 forvaltes på en måte som styrker samfunnets evne til å møte fremtidige kriser. Mange trusler og kriser
609 går dessuten på tvers av landegrenser og gjør internasjonalt samarbeid og respekt for internasjonal
610 rett til en nødvendig del av beredskapen.

611 Juristforbundet vil derfor løfte den juridiske dimensjonen i totalberedskapen og arbeide for at
612 rettssikkerhet, rettslig kontroll, institusjonell robusthet og juridisk kompetanse inngår som en
613 integrert del av samfunnets beredskap. Beredskap og rettssikkerhet skal ikke settes opp som
614 motsetninger. En sterk og fungerende rettsstat er en forutsetning for god beredskap.

615 5.2 Prinsipper

- 616 • Samfunnet og demokratiet skal så langt som mulig opprettholdes i en normalsituasjon også
617 under kriser og krig.
- 618 • Rettsstaten er en del av samfunnets kritiske infrastruktur og skal kunne fungere også i kriser
619 og krig.
- 620 • Offentlig maktutøvelse skal også i kriser og krig ha hjemmel i lov.
- 621 • Ekstraordinære fullmakter skal være nødvendige, forholdsmessige og tidsavgrensede, og være
622 underlagt effektiv politisk og domstolsmessig kontroll.
- 623 • Beredskapen skal ha institusjonelle og rettslige sikkerhetsmekanismer som ivaretar
624 demokrati, rettssikkerhet og rettslig kontroll også når ordinære styringsfunksjoner er under
625 press.
- 626 • Det skal være åpenhet om kriser og om konsekvensene de har eller kan få for samfunnet og
627 den enkelte.
- 628 • Beredskap forutsetter internasjonalt samarbeid, forpliktende løsninger og respekt for
629 internasjonal rett.

630 5.3 Prioriterte områder og saker

- 631 • Styrket sivil, digital og langsiktig beredskap gjennom robuste institusjoner, sikker digital
632 infrastruktur og bærekraftig forvaltning av natur og andre samfunnskritiske ressurser.
- 633 • Rettsstaten må behandles som en del av samfunnets kritiske infrastruktur på linje med
634 forsvar, energi og helse. Rettsstatlige prinsipper, menneskerettighetene, folkeretten og krav til
635 lovhjemmel, forholdsmessighet, begrunnelse, etterprøvbarehet og kontroll gjelder også i kriser
636 og krig.
- 637 • Styrket juridisk dimensjon i totalberedskapen, med juridisk kompetanse der
638 beredskapsbeslutninger treffes, rettssikkerhetskrav i all beredskapsplanlegging og kapasitet til
639 at rettsstatens sentrale institusjoner kan opprettholde sin virksomhet under alvorlige kriser.

- Vern av juristers faglige uavhengighet, rolle og ansvar i beredskapsarbeidet, herunder retten og plikten til å si fra om rettsstridige eller uforholdsmessige tiltak.
- Beredskapslovgivning og ekstraordinære fullmakter må være snevre, tidsavgrensede, forholdsmessige og underlagt effektiv politisk og domstolsmessig kontroll, med krav til begrunnelse, forholdsmessighetsvurderinger og reell prøvingsadgang.

5.4 Juristforbundets øvrige politikk

5.4.1 *Rettsstaten som samfunnets beredskap*

Rettsstaten er en del av landets kritiske infrastruktur, på linje med forsvar, energi og helse. Rettslige prinsipper og menneskerettigheter skal ikke settes til side i kriser, men være styrende rammer for myndighetenes handlefrihet.

Sivil sektor og justissektoren er en del av samfunnets totalberedskap og rettsstatens innenriksforsvar. Domstoler, påtalemyndighet, statsforvaltere og kommuner er kjerneaktører i totalberedskapen, og må ha kapasitet til å fungere i fred, krise og krig.

Uavhengigheten til jurister og andre juridiske fagpersoner må bevares for å sikre upartiskhet og opprettholdelse av rettsstaten også under ekstraordinære forhold.

5.4.2 *Juridisk kompetanse i totalberedskapen*

Alle kommuner skal ha tilgang til juridisk kompetanse i administrasjon og beredskapsråd, slik at lokale forskrifter, vedtak og beredskapsplaner er lovhjemlede, forholdsmessige og forsvarlig begrunnet.

Også direktorater, helseforvaltning, statsforvalterembeter og andre virksomheter med stor samfunnsmessig betydning må ha tilgang til juridisk kompetanse der beslutningene tas.

Jurister skal ikke bare være støttefunksjoner i kriser, men en tydelig faglig stemme i beredskapsarbeidet. Juristers faglige uavhengighet, rolle og ansvar må vernes, herunder retten og plikten til å si fra om rettsstridige eller uforholdsmessige tiltak.

5.4.3 *Kriselovgivning og rettssikkerhet*

Erfaringene fra pandemi og andre kriser viser at helse- og smittevernberedskap må bygge på tydelige rettssikkerhetskrav. Det samme perspektivet må legges til grunn for all sektorovergripende beredskap.

Fullmakts- og derogasjonsbestemmelser skal være snevre, tidsavgrensede og underlagt tett politisk og domstolskontroll.

Beredskapslovgivningen må sikre at konsekvenser for barn utredes og synliggjøres ved inngripende tiltak, i tråd med Grunnloven § 104 og barnekonvensjonens krav om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn.

Det skal kreves skriftlige forholdsmessighetsvurderinger, tydelige begrunnelser og reell klage- og prøvingsadgang. I saker der grunnleggende rettigheter berøres, bør det vurderes hurtigspor for domstolsprøving.

5.4.4 *Digital beredskap*

Digital beredskap er en kjerne i samfunnets totalberedskap. Cybersikkerhet, datasentre og robust håndtering av kritiske offentlige data må behandles som grunnleggende beredskapsspørsmål.

Norge må styrke sin digitale suverenitet og redusere sårbar avhengighet av globale plattformer.

- 679 Tettere offentlig-privat samarbeid om cybersikkerhet er nødvendig for å styrke samfunnets digitale
680 beredskap.
- 681 Datasentre og muligheten til å flytte kritiske offentlige data til allierte datasentre i krise er en del av
682 samfunnets digitale grunnmur og totalberedskap.
- 683 Digitalsikkerhetsloven og NIS-regelverket bør harmoniseres med øvrig europeisk regelverk, bygge på
684 internasjonale standarder og følges opp med tydelig veiledning fra tilsynsmyndighetene.
- 685 *5.4.5 Bærekraft og samfunnets langsiktige robusthet*
- 686 Bærekraftig forvaltning av natur og andre samfunnsressurser er en del av totalberedskapen. Vern av
687 natur, særlig myr, er også et viktig beredskapstiltak mot flom, skred og klimaendringer.
- 688 Klimaendringer, flom, skred og naturtap kan svekke liv, helse, kritisk infrastruktur og samfunnets
689 evne til å håndtere fremtidige kriser.
- 690 Juridisk kompetanse skal bidra til at beredskapshensyn, bærekraftig naturforvaltning og langsiktig
691 samfunnssikkerhet ses i sammenheng i planlegging, beslutninger og myndighetsutøvelse.